

3. DE UITSTAP UIT DE KERNENERGIE

De groenen slaagden erin om tijdens de regeringsonderhandelingen de uitstap uit de kernenergie in het regeerakkoord te doen opnemen. Alle kerncentrales zouden na 40 jaar dichtgaan. Gedaan met elektriciteit uit kernenergie. Dit was één van de grote strijdpunten van de groene beweging van bij het begin in de jaren zeventig en was nu te lezen in een regeerakkoord. Agalev en Ecolo paktten er in juli '99 fel mee uit, in de pers en op de congressen. De uitvoering van dit punt van het regeerakkoord, het opnemen dus van de kernuitstap in een wet, liep al bij al vrij vlot, maar de terugslag, de "back lash", was keihard en werd door Agalev helaas onderschat.

Ik wil eerst kort ingaan op de kritiek van enkele mensen uit de milieubeweging op het regeerakkoord. Ze stelden dat die 40 jaar veel te lang was en eigenlijk neer kwam op een verlenging van de levensduur van de kerncentrales! Even de feiten. Terwijl in milieuvergunningen altijd een termijn is opgenomen, bijv. tien of twintig jaar, is dat voor vergunningen voor kerncentrales niet het geval. Onze kerncentrales hebben een vergunning zonder termijn. Dat was zoveel jaar terug een bewuste keuze van de overheid. Er werd immers een tienjaarlijkse inspectie gepland. In de vergunningen luidt het zo: *"Durant les dixième, vingtième, trentième, etc. années après la réception de la centrale complète, l'exploitant et l'organisme agréé procèdent à une comparaison entre d'une part l'état de la centrale et les consignes qui y sont appliquées, et d'autre parts les règlements, normes et pratiques en vigueur aux Etats-Unis et dans la Communauté européenne."* De vergunningen van onze kerncentrales vermelden dus geen vaste termijn. Alles draait rond de tienjaarlijkse herziening. Dat is een grondige analyse van het functioneren van de kerncentrale. Die analyse leidt dan eventueel tot bijkomende uitbatingsvoorwaarden. Als de centrale op een bepaald moment niet meer voldoet aan de veiligheidsnormen, moet ze dicht.

Er staat dus nergens in één of andere vergunning een uitbatingstermijn. De termijn van 40 jaar in de wet op de kernuitstap betekent dus helemaal geen levensduurverlenging. Bij de onderhandelingen drongen de liberalen trouwens aan op 60 jaar. Het vroeg uren heel zware onderhandelingen om de 40 jaar binnen te halen.

Hoe kwam de wet op de kernuitstap nu tot stand? Olivier Deleuze geloofde er aanvankelijk niet in. Hij was zeer duidelijk toen ik hem voorstelde een wetsontwerp op te stellen: "We gaan dat er nooit doorkrijgen, nooit. Je bent gek, Luc, de liberalen zijn tegen en de socialisten zullen ons niet helpen scoren." Omdat we het zelden over belangrijke zaken totaal oneens waren, contacteerde hij een paar mensen binnen Ecolo. Zijn informele adviseurs, zeg maar. En die zaten op mijn lijn. "Doen, het staat in het regeerakkoord, het moet gewoon", klonk het. Tenslotte hadden de Duitse groenen in juni 2000 een historisch akkoord over de uitstap uit de kernenergie kunnen afdwingen. Deleuze draaide bij. En we stelden ons actieplan op. 1. Het principe van een wet inzake de kernuitstap binnenhalen bij het opstellen van de beleidsverklaring die de premier zal voorlezen in de Kamer bij de start van het parlementaire jaar (oktober 2001). 2. Een advocatenbureau schrijft het wetsontwerp. 3. Een paar interkabinettenvergaderingen voor de kleine technische aspecten, en dan de forcing op een "kern". 4. Debat in het parlement en goedkeuring van de wet.

Stap voor stap werkten we dit af. Interkabinettenvergadering op 24 september 2001, ter voorbereiding van de nieuwe regeringsverklaring van de premier: ik deed een kleine test. De liberalen vonden een wetsontwerp gewoon onbespreekbaar, de SP wel en de PS eventueel. Ik drong niet aan, want ik wist dat dit soort beslissingen op een vergadering van "hoger niveau" genomen werd. Mijn collega Marianne Vergeyle, kabinetschef van Magda Aelvoet, legde het

dossier op de tafel van de vergadering van de kabinetschefs van de kern en deed de forcing. Met succes: “In de komende maanden zullen wij ook, zoals voorzien in het regeerakkoord, het wetsontwerp indienen op de desactivering van de kerncentrales die ouder zijn dan 40 jaar”, las de eerste minister op 9 oktober in de Kamer voor. De belangrijkste stap was gezet. Enkele dagen daarna ging een advocatenbureau aan het werk

Begin 2002 startte ik met interkabinetvergaderingen. De socialisten waren constructief. De liberalen probeerden te vertragen, maar ik herinnerde hen telkens weer aan de verklaring van de premier in de Kamer en kon hun vertragingsoeuvres ontwijken. Achter de schermen werd Luc Coene, kabinetschef van de eerste minister, zenuwachtig. Hij vond de kernuitstap absolute horror, was misschien wel de hevigste antigroene in de regering en kon Deleuze niet luchten. Bovendien hadden enkele kennissen van hem, zoals Paul De Grauwe en andere wetenschappers, hem zwaar onder vuur genomen. Coene stak een tandje bij. Hij stuurde Jean-Marie Streydio als zijn expert naar mijn interkabinetvergadering. Streydio is één van de grote nucleofielen van het land, professor aan de UCL en voorzitter van NIRAS, de overheidsinstelling bevoegd inzake nucleair afval. Ik was totaal verrast toen ik hem ontmoette in onze vergaderzaal, zei beleefd goeiedag en ging zo onopvallend mogelijk weer naar buiten om snel Olivier te raadplegen. Want dit werd nooit gedaan, zonder enig overleg experts meebrengen naar een interkabinetvergadering, en dan nog de voorzitter van een overheidsinstelling, wat een deontologische fout! “Laat hem gewoon zitten”, zei Olivier, “maak er geen scène van, want dat speelt in hun kaart, ze zouden zeggen dat we het debat niet aandurven.” Ik verwelkomde bij het begin van de vergadering Streydio als expert van de eerste minister en startte de discussie. Streydio fluisterde af en toe iets in het oor van de medewerker van de eerste minister. Ik vroeg over een paar technische details de mening van Streydio en daar bleef het bij. Op een volgende vergadering liet Coene Wim d’Haeseleer als “expert van de eerste minister” opdraven, ook prof, ook nucleofiel. Het werd hetzelfde scenario: hij kreeg een vriendelijk onthaal van mij en speelde niet mee in de discussie. Ik vond het eigenlijk beschamend hoe die twee zogenaamde onafhankelijke experts zich voor de kar lieten spannen van een politiek kabinet. Je moet het maar doen. Zielig.

De interkabinetvergaderingen leidden tot enkele kleine technische wijzigingen en uiteindelijk bleef er één artikel tussen haakjes staan: in welke gevallen van overmacht kunnen kerncentrales toch langer dan 40 jaar open blijven? De liberalen wilden op deze manier de hele wet uithollen: een regering zou dan later zonder veel problemen kunnen beslissen de kerncentrales langer open te houden. Wij konden enkel instemmen met een zeer restrictieve overmachtsclausule, anders zou er geen krachtig signaal zijn aan de markt om te investeren in nieuwe elektriciteitscentrales.

Olivier was tevreden over de resultaten van de interkabinetten: het was snel gegaan en het dossier verhuisde nu naar de kern met maar één echt punt tussen haakjes, de overmachtsclausule. De kern vocht er een robbertje van een paar uur over uit, zoals altijd met zo’n dossiers, met voor ons een prima resultaat. De overmachtsclausule werd zeer restrictief. Het komt erop neer dat alleen bij bevoorradingsproblemen ten gevolge van grote internationale conflicten (oorlog of burgeroorlog) van de wet kan worden afgeweken. Ons wetsontwerp was erdoor! En dat na slechts vijf interkabinetvergaderingen en twee vergaderingen van de kern. Op 1 maart gaf de ministerraad zijn zegen.

De Raad van State aan wie we gevraagd hadden om binnen een maand advies te geven, liet ons drie maanden wachten. Het advies bevatte geen belangrijke opmerkingen zodat we het ontwerp in de Kamer konden indienen. De commissie “bedrijfsleven” had nooit veel aandacht besteed aan onze dossiers, maar dit was uiteraard een vette kluit. Hoorzittingen waren onafwendbaar, dat wisten we. Maar sommige parlementsleden van de meerderheid speelden

de verdragingsmanoeuvres van de oppositie mee, waardoor we maanden en maanden doorbrachten in de commissie. Enkele keren moest Olivier het hard spelen en de meerderheid voor haar verantwoordelijkheid plaatsen. Pacta sunt servanda. De groene parlementsleden hadden al zoveel rode en blauwe wetsontwerpen in spoedtempo moeten afhandelen. Er was één voordeel: het wetsontwerp werd gewikt en gewogen en in detail bestudeerd en bediscussieerd. De bewering dat het parlement het wetsontwerp met de ogen dicht en zonder debat heeft goedgekeurd klopt dus niet. Er werden alleen al in de Kamer negen vergaderingen aan gewijd en het eindrapport van de discussies, 229 bladzijden dik, is een referentiedocument voor iedereen die belangstelling in het dossier heeft.

Pas op 5 december 2002 keurde de voltallige Kamer het wetsontwerp goed. De Senaat deed dat op 16 januari 2003. Het belangrijkste dossier van de legislatuur inzake energiebeleid was er door. Maar tijdens de eindstemmingen al hadden de liberalen en de PS laten merken dat het niet van harte was, dat ze een punt uit het regeerakkoord uitvoerden, maar er eigenlijk niet in geloofden. Ecolo had de open debatcultuur vaak gebruikt om duidelijk te maken dat ze het niet eens was met een bepaalde regeringsbeslissing, maar in dit dossier speelden VLD, MR en de PS het op dezelfde manier. Daardoor kreeg deze wet niet de erkenning, de “legitimatie” van de andere partijen, en kreeg de oppositie toch nog kans om te scoren. Inderdaad, pas na de goedkeuring in Kamer en Senaat kwam het tegenoffensief op gang. Vanuit de CD&V, de partij die ooit op een congres mooie teksten over “rentmeesterschap” goedkeurde: de mens als rentmeester, hoeder en bewaarder van alle levende wezens op aarde. Ook het feit dat de ACW-vleugel van de CD&V tegen kernenergie gekant was, deed blijkbaar niet ter zake. De CD&V vloog erin: er zou geen alternatief voor kernenergie zijn, het licht zou uitgaan, dit was prutswerk, groene ideologie vertaald in een wet die gevaarlijk was voor de mensen en meer van die rommel. De CD&V-mandatarissen met ACW-label waren niet te horen, een feit dat bij sommige groenen heel zware sporen naliet. De CDH speelde het niet hard en voor Ecolo was er dus geen probleem. Maar Agalev onderschatte de aanval van de CD&V. De groenen hadden wel veel gezag van spreken over de gevaren van kernenergie en nucleair afval, maar misten autoriteit als het over bevoorradingszekerheid ging. Daarover had en heeft een klassieke partij als de CD&V veel meer autoriteit. Agalev verwaarloosde de verdediging. Sommige groenen gingen in verkiezingsdebatten zelfs af als het over kernenergie ging. Terwijl Agalev sinds de nieuwsjaarsrecepties van begin 2003 systematisch zei dat de belangrijkste beslissing van de legislatuur de uitstap uit de kernenergie was. Bizar. Overmoed? Zelfgenoegzaamheid? Hoe belangrijk de wet op de kernuitstap ook, het dossier werd niet of onvoldoende gevaloriseerd. Het dossier zal de volgende jaren echter nog regelmatig in de actualiteit komen en de groenen zullen nog vele gelegenheden krijgen om de bevolking te overtuigen van de zin van de wet op de kernuitstap.

Nawoord: paars behoudt de kernuitstap

Het paarse regeerakkoord van juli 2003 bevestigde de kernuitstap. De sp.a kon uiteraard niet anders dan in dit dossier de lijn aan te houden, anders zou het verschil tussen paars en paarsgroen wel heel duidelijk zijn en konden de groenen onmiddellijk zwaar scoren bij de roodgroene doelgroep. Bij de liberalen vielen ook enkele belangrijke uitspraken. Karel De Gucht zei op 9 mei 2003 in de Tijd: “We kunnen niet ontkennen dat er serieuze nadelen aan kernenergie kleven. Als je Twin Towers omver kunt vliegen, waarom zou dat dan niet met een kerncentrale kunnen gebeuren? En wat met het nooit opgeloste probleem van het nucleaire afval?” Eerder had Patrick Dewael al een uitspraak in die zin gedaan. Het manifest van “Generatie 2016”, onder meer ondertekend door Bart Somers, Marino Keulen en Patricia Ceyens, laat er ook geen twijfel over bestaan: “En we moeten doorzetten om tegen 2025 alle kernenergie te bannen.” Op interpellaties van CD&V en het Vlaams Blok – die zich altijd

verzet hebben tegen de wet op de kernuitstap – antwoordde minister van economie en energie Fientje Moerman heel duidelijk: er wordt niet teruggekomen op de wet. Er was een dissonant geluid begin september 2004 toen minister van economie en energie Marc Verwilghen de kernuitstap in vraag stelde, maar hij werd door de eerste minister teruggedrukt. De wet op de kernuitstap zal dus deze legislatuur zeker niet meer gewijzigd worden. En nadien? Zoals ik in het derde deel van het boek zal toelichten, zullen de nucleofielen regelmatig proberen om het debat te heropenen over de precieze timing van de sluiting van de kerncentrales. De paarse regering nam wel een bocht in drie andere nucleaire dossiers. De paarse regering laat, in tegenstelling tot de paarsgroene regering, het Studiecentrum voor Kernenergie toe om overheidsgeld te gebruiken voor hun zeer omstreden project MYRRHA, een nieuwe machine voor nucleair onderzoek die maar zin heeft als kernenergie een tweede jeugd krijgt. Ik kom er in het hoofdstuk over het SCK op terug. Tweede bocht: Terwijl de groene ministers niets moesten weten van een voorstel van de Europese Commissie voor een verhoging van de ontleningscapaciteit van Euratom in de nucleaire sector met een bedrag van twee miljard euro, gaf minister Moerman aan dit voorstel wel haar zegen. Gelukkig blokkeren andere landen het voorstel van de Commissie. Ons land miste ook een gouden kans om de samenleving meer greep te geven op de kernenergiesector. Vijf lidstaten van de Europese Unie wilden het debat over Euratom openen: Duitsland, Oostenrijk, Zweden, Ierland en Hongarije. Ze stelden voor om, parallel met het opstellen en ratificeren van de Europese grondwet, het Euratomverdrag te herzien. Dat verdrag dateert uit de jaren vijftig en sluit nagenoeg elke controle van het Europees parlement uit. Zelfs zeer elementaire gegevens over de geldstromen van de belastingbetaler via Europa naar de nucleaire sector blijven “vertrouwelijk”. Op die manier is er ook een gigantische concurrentievervalsing tussen elektriciteitsbedrijven met kerncentrales en die zonder kerncentrales, een heikel punt dat liberalen toch zou moeten doen stijgen. België steunde het voorstel niet en schaarde zich achter Frankrijk dat absoluut geen pottenkijkers wil in de nucleaire sector. Het voorstel van de vijf werd afgewezen. De volgende jaren zal de belastingbetaler dus verder geld pompen in de nucleaire sector zonder echt te weten welke bedragen naar wie gaan.